

Οι προκλήσεις της Ελληνικής Δασοπονίας και η εναρμόνισή τους στο σύγχρονο Ευρωπαϊκό πλαίσιο

Δρ Νικόλαος Σ. Γρηγοριάδης
Αναπλ. Δασολόγος-Ερευνητής ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ/ΙΔΕ Θεσ/νίκης,
Αντιπρόεδρος ΕΔΕ &

Αξιότιμοι προσκεκλημένοι,
αγαπητοί συνάδελφοι/-σες και φοιτητές,
Κυρίες και κύριοι,

Κατ' αρχήν σας ευχαριστώ θερμά για την σημερινή σας παρουσία. Επίσης ευχαριστίες επιθυμώ να εκφράσω προς την Οργανωτική Επιτροπή για την τιμή που έκανε στο πρόσωπο μου, αλλά και προς την ΕΔΕ, να είμαι ο κεντρικός ομιλητής. Το θέμα το οποίο θα αναπτύξω είναι: **«Οι προκλήσεις της Ελληνικής Δασοπονίας και η εναρμόνισή τους στο σύγχρονο Ευρωπαϊκό πλαίσιο»**.

Η 21η Μαρτίου, πρώτη ημέρα της Άνοιξης στο βόρειο ημισφαίριο, καθιερώθηκε από τον Οργανισμό Τροφίμων και Γεωργίας (FAO) των Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) ως ημέρα ευαισθητοποίησης και προβληματισμού για τα δάση. Ως γνωστόν τα δασικά οικοσυστήματα αποτελούν τον κορμό των φυσικών χερσαίων οικοσυστημάτων του πλανήτη και κατ' επέκταση και της χώρας μας. Συνιστούν δηλαδή συστατικό στοιχείο του τοπίου και ταυτόχρονα «σπίτι» για τον άνθρωπο και για πολλά άλλα έμβια όντα. Επίσης επιτελούν πολλές και αλληλένδετες λειτουργίες - κοινωνικές, οικονομικές και περιβαλλοντικές - προσφέροντας θέσεις εργασίας, εισόδημα και πρώτες ύλες, ενώ μπορούν να αναπτυχθούν σ' αυτά μια σειρά από σημαντικές παραγωγικές δραστηριότητες. Προσφέρουν, όμως, και άλλες ανεκτίμητες υπηρεσίες που σχετίζονται με την προστασία του εδάφους, των υποδομών, τη ρύθμιση της διαίτας του γλυκού νερού, τη δασική αναψυχή, την εκπαίδευση, τη διατήρηση της βιοποικιλότητας και έχουν θετική προσφορά στην επερχόμενη κλιματική αλλαγή.

Όμως σήμερα τα δάση και η σύγχρονη Ελληνική Δασοπονία αντιμετωπίζουν πολλές προκλήσεις, άλλες μεγάλες και άλλες μικρότερες. Στη συνέχεια θα αναφερθώ στις έξι (6) πιο σημαντικές από αυτές.

- (1) Η πρώτη πρόκληση έχει σχέση με το πνεύμα της σημερινής γιορταστικής ημέρας και είναι η **ενημέρωση-ευαισθητοποίηση για τα δάση**.

Ενώ τα δάση και οι δασικές εκτάσεις καταλαμβάνουν το μισό της έκτασης της χώρας μας και διαθέτουν αξιοσημείωτα ποιοτικά χαρακτηριστικά, όπως μεγάλη δασική βιοποικιλότητα, παρ' όλα αυτά μέχρι σήμερα από το οργανόγραμμα της δασικής υπηρεσίας απουσιάζει ένα γραφείο ενημέρωσης-ευαισθητοποίησης. Έτσι οι συνάδελφοι που ενημερώνουν το κοινό, τα σχολεία κλπ το κάνουν πέρα από τα καθήκοντά τους, εθελοντικά και αυτοσχεδιάζοντας! Πώς είναι δυνατόν μια υπηρεσία με κατ' εξοχήν δημόσιο χαρακτήρα (65%) και με τεράστια περιβαλλοντική και κοινωνική προσφορά να υστερεί στον τομέα της ενημέρωσης-ευαισθητοποίησης? Πώς αλλιώς εξηγούνται τα κατά καιρούς εμφανιζόμενα δασοκτόνα νομοσχέδια ή το υψηλό ποσοστό (στο 50%) των δασικών πυρκαγιών από αμέλεια ή από εμπρησμούς? Γιατί επικρατεί στη χώρα μας – ορεινή κατά τα άλλα - το πρότυπο «ήλιος-θάλασσα -παραλία»? Αποτελούν οι δασικές ΠΠ της χώρας μας χώρους έμπνευσης και καλλιτεχνικής δημιουργίας εξ αιτίας της πλούσιας δασικής βιοποικιλότητας? Προφανώς η αποσπασματική και ασυντόνιστη προσπάθεια περιβαλλοντικής ενημέρωσης-ευαισθητοποίησης που γίνεται σε όλα τα επίπεδα πχ σχολεία, ΚΠΕ, φορείς διαχείρισης των ΠΠ, Κεντρική Υπηρεσία (ΥΠΑΠΕΝ), και τις ΜΚΟ φαίνεται ότι δεν αρκεί.

Ασφαλώς η έλλειψη της περιβαλλοντικής ευαισθησίας για τα δάση αποδίδεται εν μέρει στην μη αποτιμημένη προσφορά τους σε υπηρεσίες και αγαθά δηλ. την «αθέατη» πλευρά των δασών. Έτσι, αν ζητούσαμε να ζωγραφίσει κάποιος – οποιασδήποτε ηλικίας - το δάσος είναι πολύ πιθανό ότι θα το αποτύπωνε με μια σειρά από δένδρα χωρίς την πολυπλοκότητα που τα διακρίνει και φυσικά χωρίς τις περιβαλλοντικές υπηρεσίες του! Η περιβαλλοντική ευαισθησία σε μια κοινωνία εκφράζεται μέσα από το αξιακό της υπόβαθρο και από τις προτεραιότητες που αυτή θέτει κάθε φορά. Στη σύγχρονη ανθρωποκεντρική κοινωνία μας, όπου τα δένδρα δεν ψηφίζουν και οι οικονομικοί δείκτες φαίνεται να έχουν την προτίμηση μας, δικαιολογείται η υστέρηση της γνώσης και της ευαισθησίας σε τέτοια ζητήματα. Να, λοιπόν, ένα σημείο από το οποίο θα πρέπει να αρχίσει η μεταρρύθμιση της Δασικής Υπηρεσίας.

- (2) Η δεύτερη πρόκληση αναφέρεται στην **προστασία των δασικών εδαφών από διάβρωση και στην υδρονομική τους λειτουργία.**

Τα δάση, ως ανοικτά συστήματα, δέχονται συνεχείς επιδράσεις από τον άνθρωπο συχνά με αλόγιστες επεμβάσεις που τα υποβαθμίζουν. Από την αρχαιότητα ο Όμηρος στην Ιλιάδα και ο Πλάτωνας στον

«Κριτία» κάνουν σχετικές αναφορές για την αποδάσωση και την υποβάθμιση του αρχαίου τοπίου. Η Ελλάδα λόγω του ορεινού της χαρακτήρα (50% της έκτασης με κλίσεις πάνω από 10%), του μεσογειακού κλίματος (ραγδαιότητα βροχοπτώσεων) δεν προστατεύεται επαρκώς από το δάσος με αποτέλεσμα έντονες διαβρώσεις των εδαφών της. Οι παραπάνω φυσικές διαδικασίες σε συνδιασμό με την μεγάλη πίεση που ασκείται από τον άνθρωπο επάνω στους εδαφοϋδατικούς πόρους αποτελούν τις κύριες αιτίες της υποβάθμισης και της ερημοποίησης στην χώρα μας. Είναι γνωστό ότι μεγάλο μέρος της χώρας μας (34%) έχει ήδη ερημοποιηθεί ή απειλείται σοβαρά. 750 χείμαρροι συνεχίζουν το καταστροφικό τους έργο σε υποδομές – ορισμένες φορές ακόμη και με ανθρώπινα θύματα - διαβρώνοντας την ενδοχώρα και παρασέρνοντας στη θάλασσα κάθε χρόνο τόνους γόνιμης γης (86.000.000 m³/έτος) που αντιστοιχεί στο μέγεθος ενός κυκλαδίτικου νησιού! Ο Πρόεδρος Ρούσβελτ (1937) είχε πει ότι «Το έθνος που καταστρέφει τα εδάφη του αυτοκαταστρέφεται».

Οι βασικές αιτίες που οδηγούν στην ερημοποίηση των δασικών εδαφών είναι η αποψίλωση και η υποβάθμιση των δασών και δασικών εκτάσεων εξ αιτίας κυρίως των υπερκαρπώσεων και των δασικών πυρκαγιών. Σύμφωνα με τις στατιστικές οι δασικές πυρκαγιές τις τελευταίες δεκαετίες έχουν τετραπλασιασθεί. Όταν η συχνότητα πυρκαγιών στις ίδιες εκτάσεις είναι μεγάλη και αυτές συνοδεύονται από βόσκηση, η καταστροφή είναι ανεπανόρθωτη για το έδαφος και τη βλάστηση.

Η υποβάθμιση των δασικών μας πόρων συνεπάγεται απώλεια της βιοποικιλότητας, μείωση της παραγωγικότητας του εδάφους, μεταβολή των τοπικών κλιματικών συνθηκών, μείωση της διαθεσιμότητας του γλυκού νερού, αύξηση της συχνότητας και του μεγέθους των πλημμυρών στις χαμηλότερες περιοχές, πρόσχωση των φραγμάτων, μείωση του αγροτικού εισοδήματος, εγκατάλειψη της γης, μετανάστευση του πληθυσμού και κατά συνέπεια δημογραφική κατάρρευση. Είναι μέγιστη ανάγκη να βρεθεί μια ισορροπία ανάμεσα στις ανθρώπινες ανάγκες και τις ασκούμενες πιέσεις στους εδαφικούς και υδάτινους πόρους. Αυτό είναι απόλυτα αναγκαίο για την προστασία του δασικού περιβάλλοντος, για την εξασφάλιση των αναγκών όχι μόνο των παρούσων γενεών, αλλά και των επερχομένων.

- (3) Μια άλλη μεγάλη πρόκληση που έχουν να αντιμετωπίσουν τα δάση είναι η κλιματική αλλαγή. Πρόκειται για μια καινούρια απειλή των δασών, αλλά και για μια νέα διάσταση των περιβαλλοντικών

ωφελειών των δασικών οικοσυστημάτων στην σύγχρονη ανθρωπότητα.

Στη διάρκεια του περασμένου αιώνα το κλίμα της γης άλλαξε και θα συνεχίσει να αλλάζει προς το χειρότερο απειλώντας την ανθρωπότητα και τον πλανήτη. Η σημερινή κλιματική αλλαγή οφείλεται στην αύξηση της συγκέντρωσης των αερίων του θερμοκηπίου στην ατμόσφαιρα, ως αποτέλεσμα των ανθρώπινων δραστηριοτήτων, όπως η καύση ορυκτών πόρων και η αποδάσωση. Από το τέλος της τελευταίας παγετώδους περιόδου και μέχρι την βιομηχανική περίοδο, οι φυσικές πηγές CO₂ ήταν σε ισορροπία με τις φυσικές αποθήκες. Σύγχρονες μετρήσεις καταγράφουν μεγάλη αύξηση της συγκέντρωσης CO₂ στην ατμόσφαιρα αποτυπώνοντας έτσι το πρόβλημα. Μέχρι τον 19^ο αιώνα, οι ανθρωπογενείς εκπομπές CO₂ προέρχονταν κυρίως από την αποδάσωση στις εύκρατες περιοχές του πλανήτη κατά τη μετατροπή τους σε γεωργικές καλλιέργειες. Έκτοτε, το ισοζύγιο των εκπομπών άλλαξε, καθώς άρχισε η χρήση των ορυκτών καυσίμων, η αποδάσωση στις εύκρατες περιοχές μειώθηκε μεν, αλλά αυξήθηκε στις τροπικές. Σε κάθε περίπτωση τα δάση αποδείχθηκαν ότι αποτελούν την «κρυφή αποθήκη» του άνθρακα. Περίπου το 50% των χερσαίων αποθεμάτων άνθρακα του πλανήτη βρίσκεται στα δασικά οικοσυστήματα. Τα δάση όμως μπορεί να λειτουργούν είτε ως αποθήκη, είτε ως πηγή άνθρακα, ανάλογα με το ισοζύγιο μεταξύ απορροφήσεων άνθρακα (φωτοσύνθεση) και των εκπομπών (αναπνοή, αποσύνθεση, καύση ή απομάκρυνση μέσω των καρπώσεων).

Η κλιματική αλλαγή επηρεάζει άμεσα ή έμμεσα την αύξηση και την παραγωγικότητα των δασών: άμεσα λόγω των αλλαγών στο ατμοσφαιρικό διοξείδιο του άνθρακα και το κλίμα και έμμεσα μέσω πολύπλοκων αλληλεπιδράσεων στα δασικά οικοσυστήματα. Επίσης πιθανά θα επηρεάσει τη συχνότητα και την ένταση των δασικών διαταραχών, συμπεριλαμβανομένων των πυρκαγιών, καταιγίδων, έξαρση προσβολών από έντομα, και την εμφάνιση ξενικών (εισβολέων) ειδών. Η αλλαγή του κλίματος είναι πιθανό να επιδεινώσει τα προβλήματα που ήδη αντιμετωπίζουν τα δάση από τις υπάρχουσες χρήσεις γης και την ατμοσφαιρική ρύπανση. Επίσης θα επηρεάσει τη δομή και τη λειτουργία των δασικών οικοσυστημάτων και θα παίξει σημαντικό ρόλο στην υγεία τους. Αναμένεται επίσης να υπάρξει μια μετατόπιση ειδών και δασικών οικοτόπων μέχρι και εξαφανίσεις ορισμένων από αυτά που βρίσκονται στα δασόρια πχ τυρφώνες, σημύδα, ερυθρέλατη και δασική πεύκη στα βόρεια σύνορα της χώρας μας. Περιοχές με μεγάλη ποικιλομορφία μπορεί να γίνουν πιο πτωχές

στο μέλλον. Η αύξηση της θερμοκρασίας μπορεί επίσης να μετατοπίσει το γεωγραφικό εύρος ορισμένων ειδών ή οικοτόπων προς τα βόρεια ή προς μεγαλύτερα υψόμετρα. Σε υψηλότερα επίπεδα του CO₂ μπορεί να επωφεληθούν τα δάση με ικανοποιητικά κατακρημνίσματα και εύφορα εδάφη. Η αύξηση της θερμοκρασίας θα αυξήσει την επιμήκυνση της αυξητικής περιόδου, είναι πιθανό να αυξήσει τον κίνδυνο ξηρασίας σε ορισμένες περιοχές, τον κίνδυνο των ακραίων βροχοπτώσεων και πλημμυρών σε άλλες. Τέλος αυξημένες θερμοκρασίες θα μεταβάλλουν το χρόνο που λιώνουν τα χιόνια, επηρεάζοντας την εποχιακή διαθεσιμότητα του νερού. Η διαχείριση των δασών και η δασοπονία, μπορούν να συμβάλλουν στους στόχους μετριασμού της κλιματικής αλλαγής, επιβραδύνοντας τη συσσώρευση CO₂ στην ατμόσφαιρα. Το 50% περίπου της ξηρής βιομάζας των δασών είναι άνθρακας ο οποίος προέρχεται από την ατμόσφαιρα και το μεγαλύτερο μέρος του οποίου θα επιστρέψει, αργά ή γρήγορα, πάλι σε αυτή. **Ο δασικός τομέας** ενδείκνυται γιατί α) τα δάση έχουν σημαντικό δυναμικό δέσμευσης και αποθήκευσης άνθρακα, β) η ίδρυση και η αποκατάσταση των δασών είναι δοκιμασμένη μέθοδος και γ) ότι το κόστος των μέτρων στον δασικό τομέα είναι σχετικά μικρό. Επίσης, η χρήση των δασών ως αποθήκες άνθρακα εξυπηρετεί και άλλους περιβαλλοντικούς σκοπούς όπως η προστασία της βιοποικιλότητας, του εδάφους και των υδατικών πόρων.

Το Ευρωπαϊκό Υπουργικό Συμβούλιο (Περιβάλλοντος) για την Ατμοσφαιρική Ρύπανση και την Κλιματική Αλλαγή (1989), κατέληξε σε μια κοινή δήλωση, αποτελώντας έτσι την **πρώτη διακρατική συμφωνία** ειδικά για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής. Μέσα από την παραπάνω συμφωνία συνυπολογίζονται οι εκπομπές και οι απορροφήσεις από τις δραστηριότητες **Δάσωση, Αναδάσωση και Αποδάσωση** από το 1990 και μετά. Οι δασικές αποθήκες προσφέρουν τεράστιες δυνατότητες στις κυβερνήσεις για αλλοιώσεις των στοιχείων και επίσης ο διαχωρισμός μεταξύ των φυσικών φαινομένων και των ανθρώπινων δράσεων παραμένει ένα από τα πιο δύσκολα θέματα. Σύμφωνα με την τελευταία απογραφή (LULUCF) εκτιμήθηκε ότι η απορρόφηση/αποθήκευση άνθρακα οφείλεται κατά 2/3 περίπου στον δασικό τομέα (αύξηση της βιομάζας των δασών), και κατά 1/3 περίπου στον γεωργικό τομέα. Για να μπορέσουμε, ωστόσο, να έχουμε μια καλή εκτίμηση του ισοζυγίου του άνθρακα στη χώρα μας και να καλυφθούν τα σημαντικά κενά της απογραφής, θα πρέπει να αναπτυχθεί ένα αξιόπιστο σύστημα παρακολούθησης των δασών στο πλαίσιο μιας σύγχρονης και διευρυμένης Εθνικής Απογραφής Δασών, η οποία θα πρέπει να επεκταθεί και να καλύπτει σύγχρονες ανάγκες.

- (4) Η παραγωγική ανασυγκρότηση των δασών με έμφαση την αειφορική τους διαχείριση αποτελεί από παλιά μια πρόκληση με στόχο την ενσωμάτωση σύγχρονων απαιτήσεων (πχ βιοποικιλότητα) και μεγιστοποίηση της συμβολής στην οικονομία, την απασχόληση και το περιβάλλον.

Η κλασική Ελλάδα υπήρξε το λίκνο του δυτικού πολιτισμού και το τίμημα γι' αυτό υπήρξε η υποβάθμιση των φυσικών μας πόρων, ιδιαίτερα του δασικού μας πλούτου. Στα χρόνια που ακολούθησαν οι περιπέτειες που βίωσε η χώρα μας συνέτειναν στην υποβάθμιση του δασικού μας περιβάλλοντος με ιδιαίτερη αναφορά στις κρίσιμες στιγμές του έθνους, όπως ήταν οι επαναστάσεις, οι καταστροφές και φυσικά οι οικονομικές κρίσεις, όπως αυτή που βιώνουμε στις μέρες μας. Σε αυτή λοιπόν τη δύσκολη οικονομική συγκυρία ο κλάδος μας μόνος του, αλλά και σε συνεργασία με τους άλλους, θα πρέπει να καταβάλλει τη μέγιστη δυνατή προσπάθεια, ώστε να συμβάλλει ουσιαστικά στην έξοδο της χώρας από την κρίση. Αυτό βέβαια θα πρέπει να γίνει μέσα από την άσκηση μιας **αειφόρου και πολυλειτουργικής Δασοπονίας** στη βάση πάντοτε του γνωστού τρίπτυχου (της αειφόρου ανάπτυξης): κοινωνία-οικονομία-περιβάλλον.

Στο πλαίσιο αυτό θα πρέπει να συνδυαστούν ισόρροπα και ιεραρχημένα κατά περιοχή, οι κύριες λειτουργίες των δασών οι οποίες είναι:

- Η παραγωγική και κοινωνικοοικονομική λειτουργία,
- Η προστατευτική & υδρονομική λειτουργία,
- Η λειτουργία του ενδιαιτήματος & της διατήρησης της δασικής βιοποικιλότητας,
- Η λειτουργία της δασικής αναψυχής και της υγιεινής,
- Η λειτουργία της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης-ευαισθητοποίησης.

Τα δάση και η δασοπονία είναι γνωστό ότι αποτελούν πηγή διαφόρων προσδοκιών, συχνά αντικρουόμενων μεταξύ **των δυο κύριων πυλώνων της** που είναι η **παραγωγική αξιοποίηση (εκμετάλλευσης) και η προστασία τους**. Συχνά, λοιπόν, το βασικό διακύβευμα της δασικής διαχείρισης είναι ο συνδυασμός αυτής της αντινομίας. Ο σύγχρονος ρόλος των δασών και της δημόσιας δασοπονίας στην αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης διαφαίνεται σημαντικός, αφού δάση και οι δασικές εκτάσεις της χώρας μας καλύπτουν περίπου το μισό (49%) της επικράτειας με τα 2/3 αυτών να ανήκουν στο δημόσιο. Δυστυχώς οι πιστώσεις προς τη δασοπονία δεν ξεπερνούν το 0,35% του κρατικού προϋπολογισμού παρά το γεγονός ότι η δασοπονία ως πρωτογενής

τομέας της οικονομίας μας διαθέτει σημαντική προστιθέμενη αξία και μπορεί να συμβάλλει αποφασιστικά στο πρόβλημα της ανθρωπιστικής και οικονομικής κρίσης. Ιδιαίτερα κάτω από τις τρέχουσες συνθήκες το ελληνικό δάσος καλείται να έχει και πάλι “επιβιωτικό” και ταυτόχρονα «αναπτυξιακό» χαρακτήρα. Πώς μπορεί όμως να γίνει αυτό όταν γνωρίζουμε για τη μείωση της ξυλοπαραγωγής - μετά από το έτος 2008 – και την απουσία διαχείρισης των δασών σε μεγάλο τμήμα τους (65%)? Ωστόσο υπάρχουν δυνατότητες βελτίωσης της ποιότητας και της αξίας των παραγόμενων δασικών προϊόντων, καθώς και διεύρυνση της παραγωγικής βάσης προς νέες κατευθύνσεις πχ αξιοποίηση της ξυλώδους βιομάζας για ενεργειακούς και άλλους σκοπούς, της απόληψης μη ξυλωδών προϊόντων (μανιτάρια, κάστανα, τρούφες, κράνα, αρωματικά και φαρμακευτικά φυτά, μέλι κ.α.), της απόληψης βοσκήσιμης ύλης κυρίως από τις δασικές εκτάσεις και της παροχής υπηρεσιών πχ δασική αναψυχή, ορεινός τουρισμός κá. Εκτιμάται ότι η οικονομική αξία των δασικών αγαθών, τα οποία δεν αποτιμώνται και δε συμπεριλαμβάνονται σήμερα στο ΑΕΠ της χώρας, είναι πολλαπλάσια της αξίας της μέχρι σήμερα εκτιμώμενης δασικής παραγωγής.

Υπάρχουν σημαντικές πτυχές της **πράσινης ανάπτυξης** οι οποίες μπορούν να προωθηθούν μέσω της δασοπονίας, με ταυτόχρονη προστασία του φυσικού περιβάλλοντος. Τα δασικά προϊόντα και οι περιβαλλοντικές υπηρεσίες θα πρέπει να παίξουν σημαντικό ρόλο στον τομέα της **πράσινης οικονομίας και του πράσινου μάρκετινγκ**. Τέλος είναι άξιες λόγου οι υπάρχουσες δυνατότητες προώθησης **συστημάτων πιστοποίησης** της αειφορικής δασικής διαχείρισης και της σήμανσης των παραγόμενων δασικών προϊόντων άρα άνοιγμα σε νέες αγορές, αλλά και προώθηση μιας καλύτερης εικόνας για τη διαχείριση που ασκείται στα δάση μας.

Είναι, λοιπόν, ευθύνη μας να προωθήσουμε μια σύγχρονη και πολυεπίπεδη δασική διαχείριση η οποία ευνοεί ένα υγιές δάσος για τις μελλοντικές γενιές, συμβάλλοντας ταυτόχρονα θετικά στην τοπική οικονομία, την απασχόληση και στις προσφερόμενες περιβαλλοντικές υπηρεσίες. Για την πραγματοποίηση των παραπάνω στόχων, υπάρχει μόνο ένας τρόπος, εκείνος της **εφαρμογής των αρχών της «φυσικής δασοκομίας»**, δηλ. εκείνης που βασίζεται κυρίως σε βιολογικές αρχές και ακολούθως σε κοινωνικο-οικονομικά και τεχνικά κριτήρια.

- (5) Μια άλλη σύγχρονη πρόκληση για τα δάση μας είναι ότι αποτελούν **ενδιαίτημα για πολλά είδη της άγριας φύσης, γνωστής και ως δασικής βιοποικιλότητας**, με σημαντική

εκπροσώπηση στο Ευρωπαϊκό οικολογικό δίκτυο, το γνωστό δίκτυο ΦΥΣΗ2000 (ή Natura2000).

Η γνώση μας για την ποικιλότητα της ελληνικής πανίδας ξεκινά από τον Αριστοτέλη, ο οποίος πριν από 2.300 χρόνια, στο έργο του «Των περί τα ζώα ιστοριών» περιγράφει περίπου 600 ζωικά είδη. Η σύγχρονη πρόκληση «δάση και άγρια ζωή» αναφέρεται στην ποιότητα των δασικών οικοσυστημάτων της χώρας μας ως ενδιαιτήματα της άγριας φύσης. Είναι άραγε τα ελληνικά δάση ακόμη ζωντανά? δηλ. φιλοξενούν ακόμη τέτοια χλωρίδα και πανίδα που να δικαιολογούν τη μοναδική μας βιογεωγραφική θέση στη Ευρώπη? Πόσο καλά εναρμονίζονται σήμερα η προστασία της άγριας φύσης και η δασική διαχείριση, κυρίως από τη Δασική Υπηρεσία, με την ασκούμενη θηραματοπονία? Εφαρμόζονται άραγε στη θηραματοπονία (κυνήγι) οι κλασικές αρχές της αειφορίας, όταν είναι γνωστό ότι αφαιρούμε από τα δάση μας ζώα (θηράματα) χωρίς προηγουμένως να γνωρίζουμε το βιοτικό κεφάλαιο! Είναι οι προστατευόμενες δασικές περιοχές «παράδεισος» για τα ζώα που ενδιαιτούν εκεί? Πόσο καλά εξοπλισμένες με υποδομές είναι? Τα παραπάνω ερωτήματα απευθύνονται τόσο προς όλους τους αρμόδιους φορείς όσο και σ' εμάς ξεχωριστά ως πολίτες. Είναι καιρός πια να γίνουμε **διαχειριστές του δάσους με την ολιστική του έννοια!**

Είναι γνωστό ότι στην Ευρώπη ο στόχος του 2010 για τη διακοπή της απώλειας της βιοποικιλότητας συνολικά δεν έχει επιτευχθεί, παρά κάποιες μεγάλες επιτυχίες, όπως είναι η συγκρότηση του μεγαλύτερου παγκοσμίως δικτύου προστατευόμενων περιοχών, του γνωστού δικτύου Natura 2000. Οι ηγέτες της ΕΕ έθεσαν ένα **νέο Όραμα για τη βιοποικιλότητα του 2050** καθώς επίσης έναν **Πρωταρχικό στόχο για το 2020** που είναι η «ανάσχεση της απώλειας βιοποικιλότητας και της υποβάθμισης των οικοσυστημικών υπηρεσιών στην Ευρώπη...». Από βιολογικής άποψης, τα δάση αποτελούν τα πιο ποικίλα χερσαία οικοσυστήματα. Η Ελλάδα, αναλογικά με το μέγεθός της, χαρακτηρίζεται από ιδιαίτερα υψηλά επίπεδα ποικιλότητας ζωικών και φυτικών ειδών, καθώς επίσης και από μεγάλο αριθμό ενδημικών. Εξάλλου, η Βαλκανική Χερσόνησος και ειδικότερα η Ελλάδα αποτέλεσε «καταφύγιο» ειδών κατά την τελευταία παγετώδη περίοδο. Στους παραπάνω παράγοντες πρέπει να προστεθούν και οι επιρροές από τη μακράιωνη δραστηριότητα του ανθρώπου. Τα περισσότερα άγρια θηλαστικά στην Ελλάδα αποτελούν τμήμα της δασικής πανίδας, και συνήθως όταν μιλάμε για προστασία και διαχείριση τους αναφερόμαστε σε χαρακτηριστικά είδη μεγάλων σαρκοφάγων, όπως η *αρκούδα*, ο *λύκος*, ή μεγάλων φυτοφάγων θηλαστικών, όπως ο *αγριόχοιρος*, το *ελάφι* και το *ζαρκάδι*. Μάλιστα,

σύμφωνα με το Κόκκινο Βιβλίο των Απειλούμενων Ζώων της Ελλάδας, τα περισσότερα από αυτά εντάσσονται σε κάποια **Κατηγορία Κινδύνου**. Ιδιαίτερη αναφορά πρέπει να γίνει στις νυχτερίδες, για αρκετά είδη των οποίων τα δασικά οικοσυστήματα αποτελούν βασικούς χώρους αναζήτησης τροφής. Για τα είδη αυτά η μείωση των δένδρων μεγάλης ηλικίας είναι η κυριότερη απειλή. Η σύνθεση και η κατανομή της ορνιθοπανίδας στα ελληνικά δάση εξαρτάται από τον τύπο του δάσους, από ζωογεωγραφικούς παράγοντες, καθώς και από την εποχή. Συνολικά, από τα 348 είδη πτηνών που καταγράφονται τακτικά στην Ελλάδα, τουλάχιστον 118 (ποσοστό 34%) είναι δασικά είδη και κατά το μάλλον ή ήττον εξαρτώνται από τα δάση της χώρας μας (τουλάχιστον 16 αναπαράγονται στα ελληνικά δάση). Επίσης τυπικά δασικά είδη είναι και οι *δρυοκολάπτες* και στα ελληνικά δάση καταγράφηκαν δέκα από τα έντεκα είδη αυτής της οικογένειας που υπάρχουν στην Ευρώπη. Τα πλατύφυλλα φυλλοβόλα δάση έχουν τη μεγαλύτερη ποικιλία ειδών πουλιών και ερπετών. Αντίθετα, τα δάση κωνοφόρων, και ιδιαίτερα στα μεγαλύτερα υψόμετρα, είναι λιγότερο πλούσια σε είδη και με πιο αραιούς πληθυσμούς. Ορισμένα πευκοδάση σε νησιά παρουσιάζουν εξαιρετικό ενδιαφέρον για σπάνια είδη, για παράδειγμα τα πευκοδάση της Λέσβου αποτελούν τη μοναδική περιοχή αναπαραγωγής στη χώρα μας και το δυτικότερο όριο εξάπλωσης του τουρκοτσιποανάκου. Από ζωογεωγραφική άποψη τα ορεινά δάση της Ροδόπης παρουσιάζουν μοναδικό ενδιαφέρον για πολλά είδη της ορνιθοπανίδας, μιας και αποτελούν το νοτιότερο όριο εξάπλωσης αρκετών ειδών (πχ *αγριόκουρκος*, *δασόκοτα*, *σπουργιτόγλαυκα*, *ο καρυοθραύστης*, *ο χιονοκότσυφας* και *η βουνοπαπαδίτσα*).

Οι απειλές για τη δασική πανίδα είναι πολλές και ποικίλες με προεξάρχουσα τον κατακερματισμό των φυσικών περιοχών λόγω ανθρωπογενών επεμβάσεων. Υπάρχουν πολλές μελέτες που περιγράφουν τις αρνητικές επιπτώσεις του κατακερματισμού των ενδιαιτημάτων σε διάφορες ομάδες ζωικών ειδών όπως πουλιά, ερπετά, αμφίβια και ασπόνδυλα. Στατιστικές δείχνουν ότι ο αριθμός των ειδών μειώνεται σημαντικά όταν το 80% του αρχικού ενδιαιτήματος έχει απωλεσθεί και τα υπολειπόμενα ενδιαιτήματα υπόκεινται σταδιακά σε αυξανόμενη απομόνωση. Έτσι μεγάλα θηλαστικά, όπως η *αρκούδα* και ο *λύκος*, εξαρτώνται από την ύπαρξη σχετικά μεγάλων και αδιατάρακτων εκτάσεων κατάλληλου ενδιαιτήματος, με αποτέλεσμα να απειλούνται από τον κατακερματισμό που προκαλούν σε αυτές τις περιοχές έργα όπως η κατασκευή μεγάλων οδικών αξόνων. Απομονωμένοι πληθυσμοί έχουν μεγαλύτερο κίνδυνο εξαφάνισης, εξαιτίας της μείωσης ή/και απώλειας γενετικής βιοποικιλότητας. Συνεπώς, είναι ιδιαίτερα σημαντική η

διατήρηση συνδεδειγμένων ζωνών για τη διατήρηση της επικοινωνίας των υποπληθυσμών μεταξύ τους και της λειτουργικότητας των δασικών οικοσυστημάτων.

Το κυνήγι στη χώρα μας είναι αρκετά δημοφιλής δραστηριότητα (κατά μέσο όρο το έτος 200.000 κυνηγετικές άδειες στη δεκαετία 1999-2008). Η θήρα υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις θα μπορούσε να αποτελέσει διαχειριστικό εργαλείο και να συνυπάρξει με άλλες χρήσεις στα φυσικά οικοσυστήματα, προσφέροντας επιπλέον οφέλη. Από την άλλη πλευρά, η έλλειψη απογραφής των θηρεύσιμων ειδών, σωστής ενημέρωσης, κυνηγετικής παιδείας και η ελλιπής φύλαξη-έλεγχος μπορούν να οδηγήσουν στην υπερθήρευση, αλλά και σε έμμεσες επιπτώσεις, όπως π.χ. όχληση σε άλλα είδη της άγριας πανίδας. Η καταγραφή των ειδών που εντοπίζονται τραυματισμένα ή νεκρά από τα κέντρα περίθαλψης της άγριας πανίδας θα μπορούσε να αποτελέσει έναν δείκτη (αρνητικό) της υφιστάμενης κατάστασης. Τουλάχιστον δύο από τα πέντε είδη θηρεύσιμων θηλαστικών είναι δασικά, ενώ από τα 32 θηρεύσιμα είδη πτηνών, τουλάχιστον δέκα ζουν σε δάση. Η καλύτερη ενημέρωση των κυνηγών αλλά και ο έλεγχος από τις δασικές υπηρεσίες και την ομοσπονδιακή θηροφυλακή των κυνηγετικών οργανώσεων, μπορούν να περιορίσουν το πρόβλημα της λαθροθηρίας στα ελληνικά δάση. Επίσης θα πρέπει να αποφεύγεται ο εμπλουτισμός από είδη (κυρίως θηραματικών) που παρουσιάζουν μειωμένη γενετική ποικιλότητα ως αποτέλεσμα έντονης ομομιξίας.

Η διαχείριση της άγριας πανίδας είναι η εφαρμογή επιστημονικά τεκμηριωμένων μέτρων για την ικανοποίηση των αναγκών της. Γνωστά παραδείγματα διαχείρισης ειδών της πανίδας στην Ελλάδα αποτελούν οι προσπάθειες διατήρησης απειλούμενων αρπακτικών πουλιών (μαυρόγυπας, γυπαετός κ.ά.) και μεγάλων σαρκοφάγων (αρκούδα και λύκος). Σημαντική παράμετρος της διαχείρισης είναι η συστηματική παρακολούθηση ειδών και οικοτόπων. Είναι κοινά αποδεκτό, τα τελευταία χρόνια, ότι οι υφιστάμενες προδιαγραφές εκπόνησης δασικών διαχειριστικών μελετών χρειάζονται εναρμόνιση σύμφωνα με τις παραπάνω απαιτήσεις, παράλληλα με την σύνταξη των Ειδικών Διαχειριστικών Σχεδίων, έτσι ώστε να αποτελέσουν κάποτε σύγχρονα εργαλεία διαχείρισης του δάσους με την ολιστική του προσέγγιση.

- (6) Μια άλλη – η τελευταία - πρόκληση που αντιμετωπίζει η σύγχρονη Ελληνική Δασοπονία είναι η ανάγκη **εκσυγχρονισμού των διοικητικών και νομοθετικών της θεσμών** και η εναρμόνισή τους με το Κοινοτικό πλαίσιο.

Η δασική νομοθεσία παραμένει μέχρι σήμερα δαιδαλώδης και αναποτελεσματική, ενώ χρειάζεται επείγοντως επικαιροποίηση και κωδικοποίηση. Οι επιμέρους διατάξεις της δασικής νομοθεσίας εμφανίζουν πολλές αδυναμίες, επικαλύψεις, και αντιφάσεις, οι οποίες σε ορισμένες περιπτώσεις περιορίζουν την ασφάλεια δικαίου και την αποτελεσματική εφαρμογή των ρυθμίσεων. Επιπλέον, στο δαιδαλώδες πλαίσιο της δασικής νομοθεσίας, προστίθενται οι ερμηνείες της νομολογίας, των γνωμοδοτήσεων του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, και η ελλειμματική ενσωμάτωση του κοινοτικού δικαίου που ρυθμίζει περιβαλλοντικά ζητήματα. Ακραίες περιπτώσεις αποτελούν οι παλινδρομήσεις της δασικής νομοθεσίας ακόμη και στον ορισμό του δάσους και των δασικών εκτάσεων παρά το θετικό γεγονός της άμεσης προστασίας τους από ίδιο το Σύνταγμα.

Ως αιτίες του κακού μπορεί να αναφερθούν η πολυνομοθεσία – 6 βασικοί νόμοι τα πρώτα 186 έτη (μέχρι το 1979) και 11 στα επόμενα 35 έτη – η ανυπαρξία κοινής στρατηγικής για τα δάση στην Ευρώπη, η υποχρεωτική ενσωμάτωση του Ευρωπαϊκού περιβαλλοντικού δικαίου χωρίς τις αναγκαίες προσαρμογές π.χ. νομοθεσία για τις προστατευόμενες εκτάσεις (δίκτυο ΦΥΣΗ2000), ρυθμίσεις για τα βοσκοτόπια κλπ. Τέλος ας μη ξεχνάμε τους αποσπασματικούς νόμους όπως οι τελευταίες νομοθετικές ρυθμίσεις με αποχαρακτηρισμό δασών, τη μη κύρωση δασικών χαρτών, την απουσία Δασολογίου, την χρονίζουσα ανασυγκρότηση της Δασικής Διοίκησης, τον κατακερματισμό των δασικών υπηρεσιών - μέχρι πριν από λίγο σε τρία υπουργεία (ΥΠΕΚΑ, ΥΠ.ΕΣ., ΥΠΑΑΤ), τις συχνές εξωτερικές παρεμβάσεις. Τα παραπάνω είναι ορισμένα από τα αίτια που καθιστούν αδύνατη την αποτελεσματική άσκηση δασικής διοίκησης και πολιτικής και οδηγούν στην αναποτελεσματική διαχείριση και ελλιπή προστασία των δασών.

Στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η διαμόρφωση των δασικών πολιτικών είναι αρμοδιότητα των κρατών μελών στο πλαίσιο ενός σαφώς καθορισμένου πλαισίου κεκτημένων δικαιωμάτων ιδιοκτησίας με μακρά ιστορία των εθνικών και περιφερειακών νόμων και κανονισμών. Εδώ πρέπει να ομολογήσουμε τις ιδιαιτερότητες και τις σημαντικές διαφορές της ελληνικής με την Ευρωπαϊκή δασοπονία: διαφορές στο ιδιοκτησιακό, στους πόρους, τη διάρθρωση, τη διαχείριση και τη χρήση των δασών. Παρά το γεγονός ότι οι Συνθήκες της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν προβλέπουν μια **Κοινή δασική πολιτική**, υπάρχει μια μακρά ιστορία μέτρων της ΕΕ που υποστηρίζουν ορισμένες δράσεις που αφορούν τα δάση, κυρίως μέσω της **Μόνιμης Δασικής Επιτροπής**. Η **στρατηγική της ΕΕ** για τα δάση προβάλλει ως γενικές αρχές, **την αρχή της αειφόρου δασικής διαχείρισης** και τον **πολυλειτουργικό τους ρόλο**. Επίσης η διαχείριση, συντήρηση και αειφόρος ανάπτυξη των δασών

αποτελούν ζωτικής σημασίας θέματα για τις υπάρχουσες **κοινές πολιτικές**, όπως η ΚΑΠ και οι πολιτικές αγροτικής ανάπτυξης, περιβάλλοντος, ενέργειας κ.ά.

Στόχος της νέας δασικής στρατηγικής της ΕΕ είναι η διαμόρφωση μιας **βιοοικονομίας** που θα βασίζεται στις ανανεώσιμες πρώτες ύλες με μια ολοκληρωμένη προσέγγιση και μια απόπειρα βελτίωσης του συντονισμού στον τομέα των δασών. Για να επιτευχθούν οι στόχοι τα κράτη μέλη καλούνται να προγραμματίσουν και εφαρμόσουν κατάλληλα μέτρα υπέρ των δασών. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να έχουν προετοιμάσει το νέο πρόγραμμά τους για την ανάπτυξη της υπαίθρου και να επιλέξουν τα δασικά μέτρα που θα θέσουν σε εφαρμογή. Αλήθεια πού βρίσκεται το δικό μας Στρατηγικό Σχέδιο για τα Δάση? Ειδικότερα η παρούσα Ευρωπαϊκή στρατηγική (Ευρώπη 2020) αποσκοπεί στην αντιστροφή της απώλειας βιοποικιλότητας και της υποβάθμισης των οικοσυστημάτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) μέχρι το 2020, θέτοντας 6 (έξι) ειδικούς στόχους προτεραιότητας:

Ειδικός στόχος 1: διατήρηση και αποκατάσταση της φύσης (οδηγίες για «τα πουλιά» και «τα ενδιαιτήματα»).

Ειδικός στόχος 2: διατήρηση και βελτίωση των οικοσυστημάτων και των υπηρεσιών που παρέχουν (αποκατάσταση του 15 % των υποβαθμισμένων οικοσυστημάτων μέχρι το 2020 και η επίτευξη της προσέγγισης «μηδενική καθαρή απώλεια» για τα οικοσυστήματα και τις υπηρεσίες που παρέχουν μέχρι το 2015)

Ειδικός στόχος 3: διασφάλιση της αειφορίας της δασοκομίας και της γεωργίας (Μεγιστοποίηση των καλλιεργούμενων εκτάσεων – σε όλο το φάσμα των βοσκοτόπων, αρόσιμων γαιών και μόνιμων καλλιεργειών – οι οποίες υπάγονται σε μέτρα σχετιζόμενα με τη βιοποικιλότητα, μέχρι το 2020. Εφαρμογή σχεδίων δασικής διαχείρισης που διασφαλίζουν αειφόρο δασική διαχείριση).

Ειδικός στόχος 4: εξασφάλιση αειφόρου χρήσης των αλιευτικών πόρων (επίτευξη Μέγιστης Βιώσιμης Απόδοσης (ΜΒΑ) μέχρι το 2015).

Ειδικός στόχος 5: καταπολέμηση των χωροκατακτητικών (εισβολέων) ξένων ειδών (τα είδη αποτελούν πραγματική απειλή για τη βιοποικιλότητα της ΕΕ)

Ειδικός στόχος 6: αντιμετώπιση της παγκόσμιας κρίσης της βιοποικιλότητας (εκπληρώνοντας τις υποχρεώσεις που ανέλαβε η χώρα μας κατά τη 10η διάσκεψη των μερών (CdP10) της σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών).

Σε πανευρωπαϊκό επίπεδο η κύρια πολιτική πρωτοβουλία για τα δάση παραμένει το «**Δάση της Ευρώπης**» (**Forest Europe**). Επί του παρόντος διεξάγονται συζητήσεις για μια νομικά δεσμευτική συμφωνία σχετικά με τη βιώσιμη διαχείριση και χρήση των δασών. Η χώρα μας θα

πρέπει να συμμετέχει ενεργά στους παραπάνω θεσμούς και πρωτοβουλίες ενόψει των ιδιαιτεροτήτων αλλά και των προκλήσεων που αντιμετωπίζουν τα δάση μέσα στη χώρα και έξω απ' αυτή.

Τέλος εύχομαι για τα δάση της χώρα μας και την νέα πολιτική ηγεσία, όντας μπροστά σ' ένα κρίσιμο σταυροδρόμι, όλες εκείνες τις αναγκαίες μεταρρυθμίσεις με γνώμονα που «βλέπει το δάσος και όχι το δένδρο». Σας ευχαριστώ θερμά για την προσοχή σας!